

Leida Schuringa (2005)

COMMUNITY WORK AND ROMA INCLUSION

Utrecht: Spolu international foundation. 180 strani.
ISBN 90 9019275 1

Ključ za razvoj romske skupnosti je v njihovi dejavni udeležbi. To je najpogosteje izražena misel avtorice knjige. Sliši se preprosto, a kljub temu je bila za to potrebna knjiga. V njej Leida Schuringa razloži ne le, zakaj je potrebno vključevanje Romov v večinsko družbo, ampak tudi, kako jih vključevati. Leida Schuringa je aktivistka na področju socialne pravičnosti in vključevanja Romov. Živi in dela na Nizozemskem. Objavila je več knjig o skupnostnem delu.

Knjiga *Skupnostno delo in vključevanje Romov* je dragocen vir znanja o skupnostnem socialnem delu, še posebej o modelu razvijanja skupnosti. Razvijanje skupnosti je namreč metoda, ki je vpeta v številne evropske nacionalne programe za vključevanje Romov, a jo, po avtoričinem prepričanju, neusposobljeni izvajalci ne znajo popolnoma udejaniti. Avtorica je na svoji koži občutila, da je to delo zahtevno, saj je večkrat doživela pritiske lokalnega prebivalstva in institucij, ki so od nje pričakovali hitre rezultate.

Prav zato knjiga podrobno, po posameznih fazah, opisuje korake v procesu razvijanja skupnosti. Prav tako knjiga nazorno, na primerih osebnih izpovedi Romov in opisov njihovih življenjskih okoliščin pokaže socialno izključenost Romov v državah Vzhodne Evrope. Zato je tudi dober vir informacij o položaju Romov v Srednji in Vzhodni Evropi, saj je Leida Schuringa tam izvajala treninge za svoje sodelavce in pripadnike romskih skupnosti.

Knjigo popestrijo tudi osebne izkušnje in ideje Romov, ki so sodelovali pri razvijanju skupnosti. Tako se v knjigi prepletajo tri ravni:

- opisi in dinamika treningov, ki jih je avtorica izvajala skupaj s sodelavci organizacije *Spolu* in z lokalnimi romskimi skupinami,
- teorije o razvijanju skupnosti in o skupnostnem delu.

Knjiga je še posebej zanimiva za socialno delo, saj na primeru romske etnične skupnosti, ki je ena od najbolj izključenih družbenih skupin v Evropi, pokaže, kako po korakih razvijati skupnost. To je po avtoričinem mnenju eden od najbolj učinkovitih instrumentov za vključevanje Romov in spodbujanje njihovega optimističnega pogleda v prihodnost. Prav tako je knjiga še posebej zanimiva za socialne delavke in socialne delavce iz Srednje in Vzhodne Evrope, saj je bil tu profil skupnostnega socialnega delavca v preteklem obdobju skoraj neznan. Avtorica meni, da so bili v času komunizma pomembni zgolj individualni problemi, ne pa tudi skupnostni.

Če so se slednji pojavili ali, bolje rečeno, postali tako izraziti, da so se prebili na površje, je veljalo, da jih bo rešila partija. (Str. 32.)

Avtorica v kratkem uvodnem poglavju opiše splošen položaj Romov v Evropi. Gre za prostor, kjer živijo različne »romske skupine«. Več virov ocenjuje, da jih je okrog sedem do devet milijonov, večina pa jih živi v Srednji in Vzhodni Evropi. Poglavitno sporočilo je, da se Romi v vseh državah, kjer so naseljeni, spopadajo s socialno izključenostjo, ki ima zgodovinske razsežnosti.

Marginaliziran položaj Romov pa seveda ni naravn danost, temveč je posledica številnih družbenih dejavnikov, ki se skupaj kažejo kot strukturna diskriminacija: Romi so izključeni na področju zaposlovanja, izobraževanja, zdravstvenega varstva in politične udeležbe. Zato je treba poskrbeti za premik od socialne izključenosti k socialni vključenosti, k enakim možnostim, k udeleženi v vsakdanjem življenju. Leida Schuringa govori o premiku od marginalizirane kulture h kulturi razvoja. Povedano drugače, gre za mobiliziranje virov moči skupnosti, torej za večanje lastnega vpliva Romov in manjšanje odvisnosti od oblik skrbstva, ki so ga deležni Romi (prehajanje od stanja odvisnosti v samostojnost), za ustvarjanje okoliščin za pozitivne spremembe, večanje socialne participacije, spodbujanje proaktivnosti in samozavesti ter manjšanje družbenega razlikovanja. Knjiga opisuje, kako skupaj z Romi soustvariti take

spremembe. Proces namreč zahteva spremembe na obeh straneh, tako spremembe izključujoče družbe kot spremembe izključenih, to pa pomeni tudi iskanje načinov medsebojnega sodelovanja.

Zakaj avtorica izbere prav model razvijanja skupnosti? Številni nacionalni in lokalni projekti, programi in ukrepi po državah poskušajo izboljšati položaj Romov z različnimi strategijami, kot so politične, izobraževalne, zaposlovalne itd. Tudi Slovenija je od osamosvojitve sprejela nekaj ukrepov in pobud za izboljšanje položaja Romov v državi, vendar se zdi, da je pogosto manjkala politična volja za uresničevanje teh ukrepov. Ključna značilnost teh programov je, da se podpora Romom v veliki meri zagotavlja brez njihovega aktivnega sodelovanja, saj se zagotavlja bodisi v materialni obliki ali pa v obliki storitev, kjer Romi sami niso aktivni soudeleženci, temveč zgolj pasivni prejemniki. Pri tem gre za pokroviteljsko držo držav do Romov, saj drugi odločajo namesto njih in jih prepričujejo o pomembnosti programov. Avtorica take strategije poimenuje *give strategies*, strategije, ki zgolj »dajejo« in zato ustvarjajo pasivne uporabnike.

V nasprotju s tem pa so po modelu razvijanja skupnosti Romi odgovorni subjekti, vključeni v vseh fazah, se pravi, da sodelujejo pri raziskovanju, analizi, načrtovanju, vodenju, izvajanju, nadzorovanju in evalvaciji. Z udeležbo in vključenostjo se povečujeta tudi njihova motiviranost in odgovornost za spremembe položaja (pa naj gre za izboljšanje bivalnih razmer ali za politično udeležbo). V dejavnostih, v katere so vključeni, vidijo večji smisel, povečuje se jim občutek, da so sposobni in odgovorni, skupaj iščejo rešitve in ne nazadnje dobijo občutek, da zmorejo.

Tak pristop krepi vire moči v skupnosti, pozitivno vrednoti člane skupnosti, senzibilizira ljudi za lastne vrline in ljudi postavi v središče dejavnosti. Avtoričina izkušnja govori o tem, da je dolgoročni uspeh možen le, če imajo Romi priložnost izražati svoja mnenja, stališča in imajo sami priložnost odločati. Zato morajo Romi postati enakovredni partnerji v razpravah in pogajanjih. Da pa bi Romi povečali svojo moč, se morajo organizirati. Končni cilj je namreč stanje, ko bodo sami aktivno delovali za večjo socialno vključenost, saj, kot pravi Leida Schuringa, nikomur drugemu ni toliko mar za Rome kot njim samim.

Model razvijanja skupnosti izvira iz ZDA in Velike Britanije iz časa po drugi svetovni vojni. Z njim so želeli podpreti marginalizirane skupine v nerazvitih državah. Danes gre za razširjeno metodo socialnega dela predvsem v Veliki Britaniji, Nemčiji, Belgiji in Franciji ter na Nizozemskem. Avtorica navaja ključna izhodišča modela:

1. Povečanje moči Romov: Romi pogosto ne zaupajo toliko vase, da bi kaj spremenili. Zato je ključno načelo delovanje po načelu povečanja moči Romov. To jih spodbudi k temu, da pasivno držo nadomestijo s proaktivno.
2. Večdimenzionalni pristop: socialna vključenost ni lahko dosegljiv cilj, saj tudi revščina ne pomeni zgolj pomanjkanja denarja. Odstranjevanje vzrokov revščine pomeni tudi boj proti apatiji, ignoranci, diskriminacijam, nepravilnostim.
3. Vključenost: vse dejavnosti morajo biti usmerjene na aktivno udeležbo Romov, saj je prav izoliranost najpogostejši razlog prikrajšanosti. To zahteva predvsem spodbujanje odprtega dialoga s predstavniki Romov.
4. Dolgoročnost: proces dela temelji na ciljih, ki stremijo k dolgoročnim, strukturnim rešitvam. Človekoljubna pomoč zgolj ohranja ljudi v odvisnosti (značilen primer v Sloveniji so npr. akcije razdeljevanja paketov hrane Rdečega križa in Karitasa – ljudje se zgolj naučijo prositi za še več, niso pa spodobni lastnih dejanj). Seveda ljudi ne pustimo lačnih, vendar pa je v vsaki skupnosti treba zagotavljati take oblike podpore, ki bodo temeljile na dolgotrajnih rešitvah.
5. Povezovanje z romskimi gibanji, organizacijami za večjo kolektivno moč.

Temeljno delovno načelo je dejavna udeležba Romov. Avtorica večkrat uporabi slogan »za Rome z Romi«. To pomeni, da so v dejavnosti, katerih namen je izboljšanje položaja Romov, dejavno vključeni tudi Romi sami. Po avtoričinih izkušnjah lahko preteče veliko časa, preden se ustvari majhna skupina motiviranih Romov, ki želijo delovati v prid skupnosti. Vendar pa je aktivna udeležba nujen pogoj za dolgotrajno in učinkovito razvijanje skupnosti.

Dejavno udeležbo lahko dosežemo na več načinov: ljudje namenijo svoj čas, energijo ali materialna sredstva za uresničevanje določenih projektov, dejavno so vključeni v pogajanja v lokalni skupnosti, vključujejo se z idejami v razpravah, ki so usmerjene

v rešitve, starejše generacije prenašajo svoje znanje na mlajše ipd.

Razvijanje skupnosti ni lahek proces. Ko si v skupnosti pridobimo zaupanje (to je prvi pogoj, da sploh začnemo delati), se pojavi vprašanje, kje začeti in kam iti. Avtorica predlaga, da je nujno treba delati postopno, vedno pa skupaj z Romi tako, da jih spodbujamo, naj sami postanejo dejavni. Velika nevarnost je, če vse delo prevzame skupnostni delavec nase, izgubi stike z ljudmi in vse opravi namesto njih. Navadno so ljudje sprva sicer nezaupljivi, nenaklonjeni, pa vendar tudi radovedni, zato je toliko pomembnejše, da jih na začetku znamo pritegniti in spodbuditi.

Sprva se je bolje osredotočiti na majhne spremembe, ki bodo skupnost povezale in aktivirale (npr. osredotočimo se na ureditev infrastrukture – popravilo hiš, delo na cesti, čiščenje okolice), saj gre za dejavnosti, ki ljudi fizično aktivirajo, rezultati dela so vidni takoj, Romi se povezujejo z drugim lokalnim prebivalstvom in vse to vpliva na boljše bivalne razmere. Romi začnejo razmišljati o skupnih interesih, ne zgolj o lastnih. Tako se že v prvi fazi začne dogajati premik od odvisnosti do krepitve občutkov lastne odgovornosti.

Na koncu Leida Schuringa obravnava še eno zanimivo in pomembno vprašanje, in sicer kdaj je tisti trenutek, ko ljudje zmorejo sami, oz. kateri je tisti čas, ko se mora skupnostni delavec umakniti. Če si to vprašanje postavimo v začetni fazi, je nanj težko odgovoriti, saj sprva vidimo zgolj skupnost, ki je močno marginalizirana, v kateri so ljudje zelo slabo izobraženi. Tudi če si vprašanje zastavimo nekje vmes, ko smo že začeli delati, vidimo, da gre za zelo dolgotrajen proces, v katerem skoraj ne moremo razmišljati o korakih, temveč, kot se je izrazil eden od Romov, o zelo majhnih kapljah. Namesto vprašanja: »Kdaj bomo dosegli idealno stanje?« se je bolj smiselno vprašati: »Kakšen je minimum, ki je potreben za delovanje neodvisne skupnosti?«

Ko je skupnost samoorganizirana, še ne pomeni, da so vsi problemi v njej rešeni. Pomeni zgolj, da v skupnosti obstaja močen vodja, da ima skupnost razvite sposobnosti za reševanje problemov v skupnosti, da obstajajo učinkoviti odnosi z Romi, da se združujejo ljudje, ki se prej niso združevali, da se pogovarjajo o skupnih problemih in da obstaja zunanja podpora. Skupnostni delavec je tisti, ki jim

kaže pot in jih nauči spretnosti, ki so potrebne, da bodo lahko samostojno stopali po tej poti. Kot pravi avtorica, mora biti uspeh njihov in ne naš. Zato se lahko skupnostni delavec ali podporna skupina umakne, ko je skupnost razmeroma dobro samorganizirana in doseže konkretne rezultate.

Špela Urh